

PERTTI VAKKARI

Tutkinnonuudistuksesta tutkinnonuudistukseen. Tutkimuksen asema kirjastokoulutuksen murroksessa

Vakkari, Pertti, Tutkinnonuudistuksesta tutkinnonuudistukseen. Tutkimuksen asema kirjastokoulutuksen murroksessa. (From: vocational education to library and information science. The role of research in the restructuring of library education program in Finland). *Kirjastotiede ja informatiikka* 5 (3): 96–104, 1986.

The article deals with the role of research when the education of librarians was radically restructured in the beginning of 1970s. The vocational diploma courses in librarianship were suppressed and a new faculty level master's degree with research orientation was founded. This change was caused by the rather small number of research and by the increase of the functions of libraries in the 1960s. The arguments for the educational reform were more professional than research oriented. This was due to the problems of professional education and to the fact that only very few had an idea of library and information science as a field of research. The faculty level education did not produce research during its first five years e.g. because of the great number of students and the lack of research tradition. The research orientation began in the middle of 1970s with the national reform of university studies.

Address: Department of Library and Information Science, University of Tampere, PB 607, SF-33101 Tampere, Finland.

Motto: Dass die Leute vor der Sündfluth sowol in der Theologie als Philosophie mehr auf die *Praxin* als *theoriam* gesehen, und dass also der Unterscheid der damaligen Secten mehr in dem Leben als in der Lehre, im Herzen als Gehirne, im Thun und Lassen als in blossen *concepten* bestanden.

J. F. Reimmanns Versuch einer Einleitung in die Historiam Literariam Antediluvianam. Halle 1727, 165.

1. Johdanto

Tehtävänäni on tarkastella *tutkimuksen kanalta* sitä murrosta, joka johti ammatillisen kirjastokoulutuksen muuttumiseen kirjastotieteeksi ja informatiikaksi. Murroksella on tarkoitettu sitä hallinnollista toimenpidettä jolla perustettiin kirjastotieteen ja informatiikan laitos ja professuuri 1. 9. 1971 lukien Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan ja vastaavasti lakautettiin kirjastotutkinto opetusjaostotutkintona. Aikomukseni on tarkastella tutkimuksen näkökulmasta sitä kehitystä joka johti laitoksen ja professuurin perustamiseen ja tätä toimenpi-

Taulukko 1. Kirjasto- ja informaatiopalvelualan tutkimukset ja selvitykset (artikkelit ja raportit) vuosina 1950—1969

	1950—54	1955—59	1960—64	1965—69	Yhteensä
Kirjahistoria	3	3	1	2	9
Kirjastohistoria	2	3	7	2	14
Julkaisu toiminta ja kokoelmat			1	2	3
Tiedon välittyminen ja käyttö		1	1	4	6
Bibliometriikka		1			1
Kirjasto- ja informaatio- palvelujen tila ja kehittäminen				1	1
Yhteensä	5	8	10	11	34

dettä seurannutta tutkimusedellytysten kehitystä. Käsittelen 1950- ja 1960-luvulla tehtyä alan tutkimusta taustaksi vaatimuksille aloittaa kirjastoalan tiedekuntatason koulutus. Erittelen myös 1960—1970-luvun taitteen koulutuskeskustelun tutkimusteemoja valaistakseni kirjastoväen odotuksia ja käsityksiä alan tutkimuksesta ja sen osuudesta koulutuksessa.

Keskeisemmin tutkimukselliseen tai tieteelliseen murrokseen alan koulutuksessa päästään vasta 1970-luvun puolimaista lähtien kirjastotieteen ja informatiikan laitoksen tutkinno uudistussuunnittelun myötä. Suunnitteluprosessiin liittynyt keskustelu ja raportointi oli keskeistä siirtäessä koulutuksessa ammatillisesta tutkimuksellisempaan tai tieteellispainotteisempaan otteeseen. Tutkimus lisääntyi selvästi 1980-luvun alusta.

Teesini on siis se, että tutkimuksen kannalta tiedekuntaan siirto tapahtumana merkitsi aineellishallinnollisten edellytysten luomista ja tavallaan pohjan laskemista, kun taas varsinainen tieteellistutkimuksellinen murros alan koulutuksessa tapahtui tutkinno uudistuksen yhteydessä ja sen jälkeen laitoksen tuottaman ensimmäisen tutkijapolven myötä.

2. Tutkimus 1950- ja 1960-luvulla

Suomalainen kirjasto- ja informaatioalan tutkimus oli vähäistä 1950- ja 1960-luvulla. Tuolloin julkaistiin yhteensä 34 tutkimusta, 14 artikkelina ja 20 monografioidena. Siis monografia ja reilut puoli artikkelia vuodessa. Näillä 34 tutkimuksella oli 24 tekijää. Tutkijain piiri oli tutkimusten lukumäärää vähäisempi. Jos tutkijan kriteerinä pidetään alan jatkuvaa tieteellistä julkaisu toimintaa, niin löysästi kriteeriä soveltaen tuona aikana heitä oli kirjastoalalla peräti kuusi kappaletta. Ilmeisesti vain kaksi heistä oli varsinai-

nessa tutkijan virassa. Muut tekivät työnsä kirjastotoimensa ohessa.

Niukuuden ohella tutkimukset olivat aiheeltaan voimakkaasti keskittyneitä (taulukko 1). Pääasiassa tutkittiin kirja- ja kirjastohistoriaa. Edelliseen kohdistuvia julkaisuja oli 9 ja jälkimmäiseen 14 kappaletta. Lopuista yhdestätoista julkaisusta kuusi käsitteli kirjasto- ja tietopalveluiden käyttöä sekä kolme julkaisu toimintaa ja kokoelmia. Kuten arvata saattaa, niiden julkaisu aika on 1960-luvun loppupuoli, kun taas kirja- ja kirjastohistorialliset tutkimukset jakautuivat ajallisesti tasaisemmin.

Tutkimuksen tuolloinen painottuminen historiallisiin kysymyksenasetteluihin johtuu lähinnä kahdesta seikasta. Ensinnäkin alan tutkimuksella oli pitkät oppihistorialliset juuret. Vallinnut oppihistoriallis-kirjastollinen traditio suuntasi tutkijoiden kysymyksenasetteluja ja ongelmien valintaa historiapainotteiseksi. Toisaalta vuosien 1955—64 välille sattui useita kunnankirjastojen satavuotisjuhlia. Niiden kunniaksi julkaistiin ainakin yhdeksän historiikkia (Vakkari 1985, 12, 14). Ilman niitä kirjastohistoriallisia tutkimuksia olisi ilmestynyt vain 6 kappaletta.

Alan vähäistä tutkimusta piti siis hengissä oppihistoriallis-kirjastollinen tutkimustraditio, joka edellytti tieteellisen kirjaston henkilökunnalta myös omakohtaista tutkimuspanosta. Tutkimuksen viriämisen suurin este Suomen maassa oli se, ettei kirjastojen sisäinen eikä Tampereen opetusjaoston kirjastonhoitajakoulutus antanut tutkimusvalmiuksia. Tätä niitä ei myöskään edellytetty, joskin opetusjaoston kirjastotutkintoon kuului tutkielman laatiminen. Varsinainen kirjasto-opetus, jota annettiin kahden lehtorin voimin, ei tutkintovaatimusten selailun perusteella näytä antaneen siihen edellytyksiä. Kirjastonhoitajan ei katsottu tarvitsevan kirjastoalaan liittyviä tutkimusvalmiuksia. Esimerkiksi Helle

Kannilan, joka ansiokkaan uransa loppuksi toimi YKK:ssa kirjasto-opin lehtorina, vakaa mielipide oli se, ettei kirjasto-oppi ole tiedettä eikä sitä pidä sellaiseksi yrittääkään. Niinpä kirjastonhoitajien tutkimuskompetenssi saatiin niiltä aloilta, joilla he olivat suorittaneet varsinaisen perustutkintonsa.

Humanistisesti suuntautuvina kirjastonhoitajille oli kirjasto-ongelmiin oikeastaan tarjolla ainoastaan historian tutkimuksen menetelmät. Voidaan väittää, että Suomessa ennen 1960-luvun loppua vain todella harvoilla alan edustajilla oli käsitys siitä millaista moderni, tallennetun tiedon, hallinnon ja tiedonhankinnan ongelmiin kohdistuva kirjasto-opin ja dokumentaation tutkimus voisi olla. Ulkomaiset vaikutteet olivat vähissä. Varmasti jotkut seurasivat alan ulkomaisia lehtiä, mutta otaksuttavasti käytännön kirjastonhoidon kannalta. Muutamat kävivät opissa 1950- ja 1960-luvulla USA:ssa ja jotkut heistä sovelsivat uusia oppeja myös alan tutkimustyössä (Vakkari 1985, 14).

Voidaan siis väittää, että suomalainen kirjastotutkimus oli 1950- ja 1960-luvulla erittäin vähäistä ja tuo vähä oli kirja- ja kirjastohistoriaan painottunutta. Alalle ei ollut varsinaista tutkijakoulutusta eikä siten tutkijanpaikkojakaan. Äärimmäisen harvoilla oli tuolloin käsitys siitä mitä kirjastotiede ja informatiikka tieteenä ja tutkimusalana voisi olla ja millaista sillä tehtävä muu kuin historiallinen tutkimus on. Elettiin tutkimuksen nollapisteessä.

3. Tutkimuksen kehittämispaineita

Kirjastoalan koulutus ja vähäinen tutkimus ajautuivat 1960-luvulla ongelmiin, jotka johtuivat yhteiskunnan ja kirjastolaitoksen rakenteellisista muutoksista. Tuolloinen voimakas muuttoliike asutuskeskuksiin, elinkeino-, ammatti- ja koulutusrakenteen muutos yhdistyneenä vapaa-ajan lisääntymiseen aiheuttivat paineita kirjastolaitoksen kehittämiseksi ajan vaatimuksia vastavaksi. Tämä iskulause toistui useissa yhteyksissä alan koulutuskeskustelussa kun perusteltiin kirjasto-opin siirtämistä tiedekuntaan. Ajan vaatimukset jäivät tosin useimmiten tarkemmin analysoimatta.

Sekä yleinen että tieteellinen kirjastolaitos alkoivat 1960-luvulla elää rakenteellista murrosaikaa. Kirjastolain uudistus vuonna 1962 antoi yleisille kirjastoille runsaasti lisää taloudellisia resursseja toiminnan kehittämiseksi. Toimintaedellytysten paraneminen heijastui pian voimakkaasti enentyneenä käyttönä. Myös tieteellinen kirjastolaitos joutui uusien haasteiden eteen. Korkeakoulujen opettajien ja varsinkin opiskelijoiden määrä lisääntyi 1960-luvulla runsaasti. Korkea-

koulukirjastot joutuivat kasvaneen käyttöpaineen vuoksi tehostamaan toimintaansa. Myös tieteellisen tutkimuksen merkityksen nousu loi paineita tutkimuksen tiedonvälitysjärjestelmien kehittämiseksi. Kirjastojen kysynnän ja tarjonnan voimakas kasvu sekä uusien toimintojen kehittäminen edellyttivät tuekseen tutkimus- ja selvitystoimintaa. Myös kirjastonhoitajakoulutuksen kehittämistä vaadittiin (Vakkari 1985, 15)

4. Kirjastoväen käsityksiä tutkimuksesta alan koulutuksessa

Seuraavassa analysoidaan kirjastoväen piirissä käytyä keskustelua kirjasto-opin siirtämisestä tiedekuntaan erityisesti tutkimuksen kannalta. Tätä lehtikirjoituksissa ja erilaisissa muistioissa julkistunutta keskustelua leimasivat ammatilliset näkökohdat. Tutkimuksen kehittäminen jäi perusteluissa toissijaiseen asemaan.

Alan koulutus- ja tutkimuskeskustelu leimahdi 1960-luvun loppupuolella. Ensimmäisiä sytykeitä siihen viskasi 30. 5. 1968 muistionsa jättänyt Tieteellisen kirjastoseuran ajankohtaisia alan tutkimustarpeita selvittänyt toimikunta. Se laati luonnoksen tieteellisten kirjastojen perustutkimusohjelmaksi (Signum 1968, 21—31). Itse ohjelmassa ja Matti Liinamaan johdannossa ei esitetty alan tiedekuntatasoisen koulutuksen ja tutkimuksen aloittamista. Muistiossa ei pidetty lainkaan varmana tarvittaisiinko varsinaista kirjastoalan tutkimuslaitosta. Sen sijaan eri tahoilla suoritettavaa tutkimusta koordinoiva elin todettiin välttämättömäksi (mt., 20). Muistaen alan tuolloisen todella vähäisen tutkimuksen, työryhmän koordinaatiovaateet tähtäsivät ilmeisen pitkälle tulevaisuuteen. Realistisesti Matti Liinamaa (1968, 19) totesikin, että työvoima tutkimus- ja kehittämisohjelmien toteuttamiseen olisi saataa kirjastoalan ulkopuolelta. Hänestä kirjastonhoitajakunnan koulutuspohja oli erinomaisen puutteellinen ehdotuksessa tarkoitettuihin tutkimus- ja kehittämistehtäviin. Tätä taustaa vasten tuntuu omituiselta, ettei toimikunta ottanut ehdotuksessaan lainkaan kantaa kirjastonhoitajakoulutuksen kehittämiseen tutkimukselle otollisempaan suuntaan, joskin siinä todettiin, että kirjasto-opin laitokselle olisi luotava mahdollisuudet tehokkaaseen tutkimustyöhön.

Toimikunnan käsitys alan tutkimuksen luonteesta on kuvaava koko tuolloiselle koulutus- ja tutkimuskeskustelulle. Oli kyse tavoite- ja soveltavasta tutkimuksesta. Liinamaan (1968, 19—20) sanoin toimikunta oli nimenomaan halunnut tähdentää konkreettisiin ongelmiin kohdistuvan tutkimuksen ensisijaisuutta ja välttää tutkimusta tutkimuksen vuoksi. Lisäksi kirjastoalan kehittämisiongelmat ovat häneen mukaansa sitä

luokkaa, ettei niitä kyetä ratkaisemaan pelkän asianharrastuksen ja palkattoman iltatyön avulla.

Soveltavan tutkimuksen ja kehittämistyön korostaminen akateemisen tutkimuksen kustannuksella lienee osin heijastusta vanhan oppihistoriallisen, nimenomaan akateemisen tutkimustradition kyvyttömyydestä vastata kirjastolaitoksen kehittämishaasteisiin.

Toimikunnan muistiota käsiteltiin Suomen tieteellisen kirjastoseuran ja Suomen kirjallisuuspalveluseuran yhteisessä jäsenkokouksessa 8. 10. 1968 (Kirjastoalan tutkimus . . . 1968, 46—47). Kokouksessa tuotiin ainakin lehtien palstoille saakka ensimmäiseksi ehtineenä ajatus kirjastopin professuurien perustamisesta, joita tarvittaisiin useita. Kuitenkaan alan tutkimuksen kehittämistä ei voitaisi jättää niiden varaan. Tarvitaan tutkimusta koordinoiva ja organisoiva yhteiselin, jotta tutkimus keskittyisi suunnitelmallisesti tärkeimpiin asioihin eikä luisuisi meriittilinjalle. Haluttiin siis painottaa käytännön ongelmiin pureutuvaa soveltavaa tutkimusta akateemista perustutkimusta keskeisempänä.

Suomen tieteellinen kirjastoseura alisti perustutkimusohjelman Tieteellisten kirjastojen lautakunnan käsiteltäväksi. Lautakunta asetti yleisiä ja tieteellisiä kirjastoja sekä informaatiopalveluja edustavan toimikunnan laatimaan konkreettiset ehdotukset tutkimusohjelman toteuttamiseksi. Toimikunnan marraskuussa 1969 jättämässä mietinnössä todetaan alan tutkimuksen olevan vähäistä, hajanaista, laadultaan epätasaista ja vailla kokonaisohjelmaa (Tutkimusohjelmatoimikunnan mietintö 1969, 7—8). Maasta nähtiin puuttuvan pitkän tähtäyksen kirjastosuunnittelulle välttämätön tieteellisin menetelmin suoritettu perustutkimus. Toimikunta korostaa soveltavan tutkimuksen merkitystä, mikä näkyy mm. siitäkin, että kirjastohistoriaan liittyvät julkaisut jätettiin pois julkaisemasta alan silloisten tutkimusten luettelosta.

Toimikunta otti myönteisen kannan tutkimuksen kehittämiseen alan koulutuksen yhteydessä. Vireillä oleva kirjasto- ja informatiikkakoulutuksen uudistus on tutkimushenkilöstön suhteen toimikunnan kannan mukaan avainasemassa. Ensinnäkin alan akateeminen koulutus on luonnollinen tie tutkijoiden kouluttamiseen ja toiseksi koulutuksen vaatimat kirjastotieteen ja informatiikan laitokset ovat kehitettävissä alan keskeiseksi tutkimuslaitoksiksi. Toimikunta ei pitänyt erillisen tutkimuslaitoksen perustamista tähdelisenä. Se piti yliopistokoulutuksen ja tutkimuksen kytkemistä yhteen tavoiteltavana päämääränä. Toimikunta esitti, että tutkimusta harjoittavat kirjastotieteen ja informatiikan laitokset perustettaisiin sekä Helsingin että Tampereen yliopistoihin (Tutkimusohjelmatoimikunnan mie-

tintö 1969, 33—34).

Toimikunnan ehdotukset perusteluineen olivat uraa uurtavia. Vaikka tutkijoita voitaisiinkin rekrytoida kirjastojen ulkopuolelta, perusratkaisuksi alan tutkijakoulutuksessa nähtiin kirjastotieteen ja informatiikan akateemisen koulutuksen aloittaminen. Edellisen ohella myös toimikunnan käsitystä korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen kytkemisestä toisiinsa voidaan pitää siihenastista ja myöhemmistäkin kirjastokoulutuksen tiedekuntatasolle siirtämistä kannattaneista esityksistä tutkimusmyönteisimpänä.

Myös Suomen kirjastoseura heräsi tutkimuksen tarpeisiin järjestämällä keskustelutilaisuuden 19. 3. 1969. Tilaisuudessa kirjastotutkimuksen tarpeellisuudesta alustaneen Anneli Putkosen käsitys alan tutkimuksen luonteesta edusti Tieteellisten kirjastojen tutkimusohjelman tavoin suunnittelutieteellistä kantaa. Suunnittelutiede syntyy siten, että jokin taitoa vaativa inhimillisen käytännön ammatillinen alue siirtyy yritykseen ja erehdykseen perustuvista nyrkkiäänöistä tieteen metodin avulla perusteltuihin ohjeisiin (Niiniluoto 1985, 15). Kirjastotiede siis nähtiin kirjastonhoitotaitoa antavaksi oppijärjestelmäksi.

Putkosen (1969, 139—140) toteaa soveltavan tutkimuksen, mihin kirjastotutkimus kuuluu, tarkoituksena tavallisesti olevan toimia suunnittelun pohjana. Hänen lähtökohtanaan on ajatus, että tutkimuksen kirjastotieteessä oikeuttaa tulosten suunnittelukäyttö. On korostettava sitä, että tämä oletus on läpikäyvä miltei kaikissa kirjastotutkimusta käsitelleissä puheenvuoroissa. Tutkimuksen ainoa tehtävä on toimia suunnittelun tukena. Ilmeisesti nämä yleisesti hyväksytyt käsitykset ilmaisivat alan tyydyttämätöntä tutkimustarvetta sekä 1960-luvun lopulla julkishallinnossa virinnyttä kokonaisvaltaista suunnitteluideologiaa. Tämä ajattelutapa lienee iduillaan Putkosen sanoissa kun hän nimeää kirjastotutkimuksen tärkeimmäksi projektiksi päämäärien määrittelyn ja tietoisten ohjelmien suunnittelun kirjastolaitokselle. Kuten Tieteellisen kirjastoseuran toimikunnalla myös hänelle kaikki alan keskeiset tutkimusongelmat olivat suunnitteluongelmia.

Putkosen artikkeli sisältää samanlaisen ambivalenssin kuin Tieteellisen kirjastoseuran toimikunnan muistio koulutuksen ja tutkimuksen kehittämisen välillä. Esityksessä korostetaan koulutuksen uudistamista ajan ja tulevaisuuden vaatimuksia vastaaviksi (Putkosen 1969, 140). Toisaalla taas todetaan, ettei ehkä ole niin tarpeellista, että kirjastohenkilökunnan piirissä pystyttäisiin suorittamaan tutkimusta. Siitä huolimatta tietty peruskoulutus tutkimuksen suunnitteluun ja ymmärtämiseksi olisi paikallaan kirjastokoulutuksen yhteydessä. Tämän koulutuk-

sen saatuaan kirjastoväki kykenisi Putkosen (mt., 141) mielestä neuvottelemaan tutkijoiden kanssa tutkimusten suunnittelemisesta ja jälkeensä pystyisi soveltamaan tuloksia. Tutkijoina voitaisiin käyttää esim. yliopistojen tutkimuslaitoksia.

Vaikka siis esitetyissä näkökannoissa todettiin kirjastokoulutuksen kehittämisen ja jopa professuurien perustamisen tarpeellisuus, niin tiedekuntatason koulutuksen ei ilmeisesti ajateltu tuottavan tutkimusedellytyksiä, koskapa tutkijat oli tuotettava muilta aloilta. Vaikka käsitykset voitaisiinkin tulkita realismin osoituksiksi tiedekuntatasolle kohotetun kirjastotieteen mahdollisuuksista nopeasti tuottaa relevanttia alan tutkimusta, otaksuttavasti on kyse siitä, ettei tutkimus- ja selvitysvalmiuksien oikeastaan katsottu kuuluvan kirjastonhoitajan kompetenssiin eikä siten alan koulutukseenkaan. Ilmeisesti vielä tuolloin ei selkeästi pystytty mieltämään, millaista tiedekuntatason kirjastokoulutus voisi olla ja mitä valmiuksia se saattaisi tarjota; kuuluisiko tutkimus siihen lainkaan. Tähän viittaa myös se, ettei yleisten kirjastojen koulutustavoitteita miettinyt työryhmä esittänyt minkäänlaisten tutkimusvalmiuksien kuuluvan kirjastonhoitajan tehtäväkenttään (Meri ym. 1970, 148).

Kuitenkin koulutustavoitetyöryhmän mielestä kirjastotieteen korkeamman yliopistollisen opetuksen puuttumisen vuoksi pätevä ja systemaattisen kirjastotutkimuksen käynnistäminen maassamme oli mahdotonta. Perustettavan kirjastotieteen laitoksen toimesta voitaisiin suorittaa tutkimuksia kirjastoalalla (Meri ym. 1970, 149). Tutkimusta ja selvitystä ei siis mielletty kirjastonhoitajan tehtäviin kuuluviksi, ne jäivät tutkijain harteille. Sovellutukset olivat kirjastonhoitajan työtä.

Voimakkaimman kannanoton tutkimuksen kehittämisen puolesta otti Vaasan kirjastopäivät kesällä 1969 antaessaan julkilausuman *kirjastotoimen* kiireelliseksi kehittämiseksi. Kyse oli siis ensisijaisesti kirjastotoimen eikä tutkimuksen kehittämisestä. Tutkimus miellettiin vain käytännön palvelijaksi. Julkilausuman mukaan keskitetyn ja pitkäjännitteisen tutkimus- ja suunnittelutyön aikaansaamiseksi olisi luotava pysyvä valtakunnallinen yleiset kirjastot, korkeakoulu- ja tutkimuskirjastot sekä informaatiopalvelun käsittävä organisaatio. Sen tehtävänä olisi Suomen kirjastolaitoksen yleinen hallinto ja kirjastoalan tutkimus- ja suunnittelutoiminta ja sen koordinointi. Kirjastoihin kohdistuvan tutkimustoiminnan välttämättömäksi ehdoksi julkilausumassa todetaan korkeakouluissa annettava kirjastoalan opetus. Tuolla hetkellä hajanainen kirjastoalan koulutus oli yhdistettävä ja muutetta-

va yliopistolliseksi oppiaineeksi tiedekuntatasolla (Julkilausuma 1969, 122).

Kannanotossa korostettiin ensisijaisesti kirjastoalan keskushallinto-organisaation perustamisesta, jonka tehtäviin kuuluisi pääasiassa hallinnollisten tehtävien ohella myös suunnittelu- ja selvitystoimintaa. Tutkimustoiminnan lisäksi kirjastoalan tiedekuntatason opetusta perusteltiin koulutuksen yhdenmukaistamisen tarpeella.

Ainoina poikkeuksina vallitseville suunnittelutiedenäkemys perustuvilla kannanotoille olivat alan kahden tohtorin, Henri Bromsin ja Karl-Erik Henrikssonin kommentit kirjastonhoitajan meriittejä koskevassa keskustelussa. Broms (1969, 65) väittää bibliografioita tekevän, kongresseihin osallistuvan kirjastoihmissen saavan huomattavasti enemmän kannustusta harrastuksiinsa kuin *yliopistollista tutkimustyötä* tekevän. Tämä virhesuuntaus tuo hänen mielestään mukaan keskeisen ongelman, johon silloisessa kirjastopolitiikassa ei ollut kiinnitetty huomiota, nimittäin tieteellisen jälkikasvun täydellisen puuttumisen. Broms siis puhuu alan akateemisen tutkimuksen puolesta viittaamatta lainkaan tutkimuksen sovellutus- tai muihin vastaaviin hyötyihin.

Myöskään Henrisson (1969, 96) ei tuo puheenvuorossaan esiin käytännön kirjastotoiminnasta kumpuavia perusteluita tutkimuksen kehittämiseksi. Koska meillä kirjasto-oppi ei sisällä akateemisiin oppiaineisiin, toteaa Henriksson, eikä kirjastotiedettä ole oikeastaan minkään aineen professori tunnustanut omakseen, ovat väitelleiden kirjastonhoitajien väitöskirjat mitä erilaisimpia aiheiltaan. Vain ani harva niistä sivuaa kirjastotiedettä. Jos on tahtonut antautua pelkästään tieteenharjoittajaksi, on kirjastoalalla työskennelleen täytyntä hyljätä ammattinsa. Jos taas on tuntenut kirjastoammattin todella omakseen, on joutunut jättämään aktiivisen tieteenharjoittamisen, sillä ne ajat ovat kaukana takana päin, jolloin suuriakin kirjastoja hoitivat yliopiston professorit sivutoimenaan. Henrikssonin näemyksen mukaan tieteellinen jälkikasvu voidaan kirjastoalalla turvata ainoastaan siten, että todella aktiivisesti pyritään ensin muuttamaan kirjasto-opetus, ts. saamaan kirjasto-oppi akateemiseksi oppiaineeksi, jossa voidaan suorittaa arvosanoja ja jonka piiristä hyväksytään väitöskirjoja.

Kummassakin puheenvuorossa tuodaan ensimmäistä kertaa esille alan tutkimuksen ongelmana tieteellisen jälkikasvun eikä soveltuvan, käytännön ongelmiin kohdistuvan tutkimuksen puute. Perustelu on luonteeltaan selvästi akateeminen eikä kirjasto-ongelmainen. Se tehdään täysin kirjastonhoitajista poikkeavalta näkökannalta. Valitun argumentin luonne johtunee siitä,

että kumpikin keskustelija oli väitelleenä sisäistänyt tiedeyhteisön arvoja ja tiesi mitä tutkimustyö luonteeltaan on.

5. Yliopisto ja kirjasto-opin tutkimuksen kehittäminen

Yleisemmin tiedeyhteisön kannan alan tutkimukseen voi lukea niistä perusteluista, joita kirjastotieteen ja informatiikan professuurin perustamiselle Tampereen yliopiston piirissä annettiin. Ensimmäisen kerran kirjasto-opin professuurin perustamista ja opetuksen tiedekuntatasoistamista esitti yhteiskunnallinen opetusjaosto kokouksessaan 25. 10. 1967. Esitys uusittiin vuoden kuluessa. Sitä perusteltiin kirjastojen murrosvaiheella, joka johtui vapaa-ajan, koulutuksen ja kirjallisuuden määrän voimakkaasta kasvusta sekä tietojenkäsittelytekniikan kehittymisestä. Lisäperusteluina mainittiin suppeasti tutkimustoiminnan aloittaminen sekä laajemmin virkapäteyvyyden antavien tutkintojen päällekkäisyyden poistaminen ja tutkintojen yhtenäistäminen. Todettiin myös, että viivyttely tiedekuntatasoisen opetuksen aloittamisessa Tampereella saattaa aiheuttaa tieteellisen kirjastokoulutuksen joutumisen jonkin toisen yliopiston haltuun. Opetusjaostonkin perustelut olivat siis lähinnä ammatillisia.

Kuten tiedetään, vasta yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan 29. 10. 1969 tekemä ehdotus kirjastotieteen professuurin perustamiseksi toteutui. Tiedekunta perusteli virkaa kirjastolaitoksen voimakkaalla uudelleenjäsentymisen vaiheella tiedotuskentän, aikuiskasvatustavoitteiden, yhteiskunnan rakennemuutosten ja uudenaikaisen kirjastokäsittelyn esiintymisen johdosta. Tästä syystä oli välttämätöntä aloittaa nopeasti alan tiedekuntatasoinen opetus ja tutkimustoiminta. Lisäksi tiedekunta viittasi Vaasan kirjastopäivien julkilausumaan ja asiasta tehtyyn kahteen eduskuntaaloitteeseen.

Kun tiedekunta on se virallinen osa tiedeyhteisöä, jonka tehtäviin nimenomaan kuuluu huolehtia myös tutkimuksesta, tuntuu oudolta, ettei perusteluissa ole painokkaammin mainittu tutkimusta. Tämä nähtävästi johtuu siitä, että kirjastoalalla ja ilmeisesti myös kirjasto-opin lehtoreiden piirissä koettiin tärkeämmäksi ammatillisen koulutuksen ja tutkintojen saattaminen vakinaiselle sekä yhtenäiselle kannalle. Kun kirjasto-oppi oli tiedekunnalle uusi kummajainen, sen oli tukeuduttava asiaa harkitessaan em. tahojen tarjoamaan informaatioon. Se taas oli nimenomaan ammattikoulutuksen kehittämistä korostavaa. Tiedekunnalla ei ollut, kuten ei juuri muillakaan Suomessa, mielikuvaa siitä, mitä kirjastotiede saattaisi tieteenä ja tutkimusalana ol-

la. Professori Seppo Randellin kertoman mukaan tiedekunta oli asiassa neuvoton, koska sillä ei ollut selvää käsitystä oppiaineen luonteesta. Näin ollen siis kentän käytännön, yleensä ammattikoulutusta korostavat perustelut saivat maaperää myös tiedekunnan piirissä ja tutkimuksellinen aspekti jäi tässä vaiheessa vähemmälle huomiolle. Kuitenkaan tiedekunta ei näyttänyt olleen täysin kirjastoväen kytkeyssä. Siihen viittaa Anneli Putkosen (1973, 194) toteamus, jonka mukaan jo koulutus uudistuksen valmisteluvaiheessa tuntui siltä, ettei Tampereen yliopisto kaivannut asioihinsa puuttumista. Yliopistoa kiinnosti enemmän kirjastotiede oppiaineena kuin kirjastonhoitajain ammattikoulutus. Tiedekunta siis näyttää kuitenkin tarkastelleen oppiainetta ammatin ohella opin kannalta.

Koulutuksen suunnittelun kenttävetoisuutta osoittaa myös sen toimikunnan kokoonpano, jonka yliopiston hallitus asetti 20. 11. 1970 pohdimaan kirjasto-opetuksen siirtämistä yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan (mietintö 1971, 1—5). Siihen kuului yksi tiedekunnan edustaja, molemmat kirjasto-opin lehtorit sekä kuusi kirjastoväen edustajaa. Viisisivuisessa mietinnössään toimikunta käsitteli tutkimusta vain muutamalla lauseella. Se totesi laudatur-arvosanan johdattavan alan erityislohkojen syvälliseen perehtyneisyyteen ja tutkimukselliseen valmiuteen. Toimikunta lausui käsityksensä, että kirjastotieteen ja informatiikan laudaturiin tulisi sisällyttää mm. tilastotieteen tai yhteiskuntatieteiden metodologian pitkä peruskurssi sekä tutkimusharjoittelukurssi (MHK I). Lisäksi todettiin, että kirjastotiede ja informatiikka voidaan ottaa lisensiaattitutkinnon pääaineeksi ja oppiaineen alalta voidaan myös laatia väitöskirjoja. Vielä tässä vaiheessa yliopiston virallinen esitys kirjastokoulutuksen siirtämiseksi tiedekuntaan sisälsi pääasiassa, kuten luonnollista onkin, ehdotuksia laitoksen, tutkintojärjestelmän sekä oppilasvalinnan järjestämiseksi. Oli luotava hallinnolliset puitteet laitoksen toiminnalle, ennenkuin voitiin tarttua haastavampiin sisällöllisiin ongelmiin kuten tutkimukseen.

Tutkimus sai myös huomiota yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan kokoonkutsuessa laajennetussa kirjastotutkinnon siirtämistä suunnittelevan toimikunnan neuvottelukokouksessa 25. 2. 1972. Viisisivuisessa muistiossa pohdittiin pääasiassa kirjastotutkintoon liittyneitä kysymyksiä. Keskustelussa lausuttiin kuitenkin toivomus, että kirjastotiede ja informatiikka -nimiseen oppiaineeseen perustettaisiin myös tieteellisen tutkimuksen linja. Monisivuisen ammattitutkinnon ongelmien pohdinnan lomassa toive kuulostaa ironiselta.

Sekä kirjastoväen että yliopiston sisäinen kes-

kustelu oli 1960- ja 1970-luvun taitteessa ammatikoulutuksen ongelmiin keskittynyttä tutkimuksen jäädessä kirjasto-opin tiedekuntaan siirtämisen perusteluissa vähemmälle huomiolle. Tämä johtui ammattikoulutuksen ongelmista yhteiskunnallisten ja kirjastojen odotusten paineessa sekä siitä, ettei Suomessa oikeastaan oltu selvillä siitä, mitä kirjastotiede ja informatiikka tieteenä ja tutkimusalana voisi olla.

6. Oppiaineen siirto tiedekuntaan

Kirjastotieteen ja informatiikan professuurin ja laitoksen perustaminen yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan 1. 9. 1971 merkitsivät hallinnollisten edellytysten luomista alan tutkimukselle. Ensimmäistä kertaa Suomessa oli mahdollista suorittaa korkeampia akateemisia opintoja kirjastotieteessä ja informatiikassa. Myös ensimmäistä kertaa noin 120 vuoteen maassa oli opetusvirka, jonka tehtäviin kuului tehdä ja edistää alan tutkimusta (vrt. Vakkari 1985, 3—8). Ensiedellytykset kirjastotieteen ja informatiikan tutkijoiden vakinaiselle koulutukselle ja tutkimuksen kehittymiselle oli luotu. Mutta tämä kaikki oli olemassa vain mahdollisuutena. Laitoksen opetusresurssit olivat vähäiset: professuuri, jota hoidettiin yli kuusi vuotta väliaikaisin voimin, kaksi lehtoraattia, joissa on suuri opetusvelvollisuus eikä tutkimusvelvoitetta sekä assistenttuuri, jonka hoitaja alkuajoina joutui hoitamaan laitokselta puuttuvan kanslistin tehtäviä. Näillä voimin laitos joutui tulemaan toimeen ensimmäiset viisi vuottaan.

Tuolloin ei myöskään maassamme juuri ollut alan tutkimustoimintaan kouliintunutta väkeä. Ei oltu otettu onkeen yhtä poikkeusta lukuunottamatta Tieteellisen informoinnin neuvottelukunnan ehdottamaa määrärahaa informatiikan opettaja- ja tutkijavoimien pikaiseksi kouluttamiseksi. Sen mukaan varat olisi käytettävä vuosina 1972—74 kolmen henkilön koti- ja ulkomaiseen jatkokoulutukseen (KM 1970: B 77, 31). Tämä oli konkreettisin ja toiminnallisinkin ehdotus alan tutkimuksen ja tutkijakoulutuksen käynnistämiseksi.

Kirjastotieteen ja informatiikan professuurin perustamiseen kiinnitettiin kirjastojen taholta suuria toiveita, ja oltiin pettyneitä, kun tuloksia ei välittömästi näkynytäkään. Vähät opettajaresurssit satoi kuitenkin opetus ja tutkinon siirtämisestä johtuneet laajat hallinnolliset järjestelyt. Muina syinä professorin viran enimmäinen hoitaja Eeva-Maija Tammekann (1972a, 56) mainitsee vaikeudet alan opetuksen niveltämisessä ta-

valliseen tiedekuntaluontoiseen opetukseen. Myös opiskelijoita ilmaantui yllättävän paljon johtuen Tampereen yliopiston vapaasta sivuaineden valintamahdollisuudesta. Parhaimmillaan, vai tulisiko sanoa pahimmillaan, syyslukukaudella 1971 kirjastotieteen peruskurssia seurasi noin 140 opiskelijaa. Voidaan siis täydellä syyllä yhtyä Tammekannin (1972b, 49) johtopäätökseen opettaja- ja suunnittelijavoimien vähydestä. Itse asiassa ottaessaan professuurin hoitoonsa 1. 9. 1971 lukien hänelle ei ennen lukukauden alkua oikeastaan jäänyt päivääkään aikaa koulutuksen valmisteluun ja yleissuunnitteluun. Hän otaksui kestävän muutamia vuosia, ennenkuin tilanne selkeytyy ja ennenkuin varsinainen tutkimustyö pääsee alkuun. Saman asian totesi viran toinen väliaikainen haltija, Sinikka Koskiala (1973, 196), valittaessaan, että viran perustamista seuranneen kahden lukuvuoden ajan on kaikki voimat jouduttu keskittämään suuren opiskelijajoukon opetuksen läpiviemiseen, ettei opetuksen suunnitteluun, tutkimuksen käynnistämiseen ja laitoksen yleiseen kehittämiseen ollut jäänyt energiaa.

Innustus kirjastotutkinon jälkeisiin alan opintoihin osoittautui suureksi. Jo ensimmäisenä tiedekuntalukuvuonna 1971—72 laudaturseminaarissa oli 40 osanottajaa (Tammekann 1972a, 57). Seuraavana lukuvuonna Koskiala (1973, 196) saattoi ilmoittaa laudaturvaiheen opiskelijain lukumääräksi 75. Uusia tulokkaita syyslukukaudella 1973 seminaareihin oli tulossa enemmän kuin voitiin ottaa. Jatkuvasti kasvavan laudaturopiskelijamäärän kuljettaminen opintojen läpi yhden professorin voimin on täytynyt olla todella turhauttava tehtävä kaiken muun opetuksen ja hallinnollisten velvollisuuksien ohella. Ei siis ihme, että vuosina 1972—74 valmistui vain 11 laudaturtyötä.

Opettajavoimien vähäisyys ei ollut ainoa tutkimuksen virittämistä estävä seikka. Tammekann (1972c) toteaa ilmeisesti seuraajaansa varten kirjoittamassaan muistiossa laudaturopetuksen suurimman vaikeuden olevan töiden ohjaamisessa. Se olisi tietenkin edellyttänyt ohjaajilta tutkimuksellista ja metodista kompetenssia, jota alalla toimivilta ei tuolloin juuri löytynyt. Kun kirjastotieteen ja informatiikan laudaturtutkintovaatimuksissa opiskelijoilta edellytettiin lukuvuosina 1971—74 vain yhden kirjastoalan metoditeoksen tenttimistä sekä joko tilastotieteen peruskurssin tai tutkimusharjoittelukurssin (MHK I) suorittamista, jäivät heidän tutkimusvalmiutensa hyvin heikoiksi. Ainoana pelastuksena toimi tutkimusongelman kannalta relevantisti valittu sivuaine. Opiskelijat joutuivat repimään tutkielmansa omasta selkänahastaan.

7. Tutkinnonuudistus tutkimusajattelun murroksena

Tieteenä ja tutkimusalana kirjastotieteen ja informatiikan kehittyminen alkoi laitoksen tutkinnonuudistusprosessin myötä, vaikkei tuona vuosien 1973—76 välisenä aikana laitoksella tutkimusta juuri tehtykään. Tutkinnonuudistus suunnitteluun kytkeytyminen osaksi tiedekunnan suunnittelua ohjasi myös laitoksella tehtyjä kysymyksenasetteluja.

Laitoksen tutkinnonuudistustyöryhmään kuului kolme maisteria ja yksi yhteiskuntatieteiden ylioppilas, joista kellään ei ollut varsinaista tutkimuskokemusta. Tämä kuvaa yleisemminkin alan opetushenkilökunnan tilaa ja tutkimustradition puuttumista. Näin ollen tutkimuksellisen aspektin huomioon ottaminen suunnittelussa oli vakavien ponnistelujen takana. Siksi kai työryhmä aluksi noudatti alalla vakiintunutta koulutus-suunnittelun perinnettä (vrt. Yleisten kirjastojen koulustavoitteet, Meri ym. 1970) johtamalla koulutuksen sisällölliset vaatimukset kirjasto- ja informaatiopalvelualan tavoitteista (Vakkari 1975, 6). Suunnittelussa ei kuitenkaan enää pelkääntään korostettu teknisten ammattivalmiuksien hallintaa, vaan painotettiin myös teoreettisia ongelmaratkaisuvalmiuksia. Laitoksen tutkinnonuudistustyöryhmän väliraportissa (1976, 1) todetaankin, että kirjasto- ja informaatiopalvelualan nopean kehityksen vuoksi asioita 10—20 vuoden kuluttua hoitavien on saatava pikemminkin hyvä teoreettinen ongelmaratkaisuvalmius kuin pelkkien teknisten taitojen hallintavalmius. Siksi osan opinnoista tulisikin sisältää teoreettista ainesta. Olisi voitava muodostaa jonkinlainen teoreettinen perusta kirjasto- ja informaatioalan opinnoille, joista voidaan ammattikäytännössä johtaa tietyt menettelytavat kunkin yksittäisen tilanteen vaatimusten mukaisesti.

Vaikka teoreettisten ongelmaratkaisuvalmiuksien painottaminen olikin edistystä alan koulutussuunnittelussa, siinä todettiin olevan muuan vakava heikkous. Työryhmä oli Vakkarin (1975, 6) mukaan uhrannut liian vähän tilaa kirjastotieteen ja informatiikan arviointiin tieteenä ja sen asemaan tieteiden systeemissä. Opetus on näyttänyt hänen mukaansa pitkään keskittyneen kaikkialla ehtaasti tutkittujen ammattiteknikoiden tuottamiseen jättäen tutkimuksen vähemmälle. Jos kirjastotiede ja informatiikka haluaa käyttää tieteenä, on kirjoittajan mielestä tutkimuksen asema turvattava. Siksi kirjastoalan tutkinnonuudistuksen suurin koetinkivi nähtiinkin olevan tieteellisen ja ammatillisen aspektin yhdistäminen. Yliopistokoulutuksen ammatillisen luonteen tulisikin Vakkarin (mt., 8) mukaan olla selvä, ettei kouluteta pelkääntään ammattitehtävien

mekaaniseen suorittamiseen, vaan annetaan oman toimialan ja työtehtävän uudistamiseen tarvittavan tiedon ja asenteiden valmius. Suurta osaa tässä näyttelee alan opetuksen tieteellistämisen, mikä merkitsee mm. opetuksen ja tutkimuksen tiiviimpää yhteennivomista.

Tutkinnonuudistuksen loppupuolella Tampereen yliopistossa laadittiin tutkimuspoliittinen ohjelma, johon laitoskin osallistui. Laitoksen tutkimuspoliittisessa ohjelmassa (1976, 2, 15) korostettiin tutkimustradition kehittämistä ja alan nuoren tutkijapolven kasvun turvaamista luomalla jatkokoulutuspaikkoja sekä pyrkimällä käynnistämään tutkimusta ulkopuolisin projektimäärärahoihin. Nämä tutkimuksen kehittämisen perustelut olivat akateemisiä kuin vuonna 1973 hyväksytyssä laitoksen tutkimusohjelmassa. Siinä (Tutkimusohjelma 1973, 2) todetaan, että tutkimuksen täytyy tukea ja kehittää ammattiin valmistavaa opetusta sekä syventyä ammattialan ongelmiin. Alan ongelmia kartoittavan tutkimuksen nähtiin olevan edellytys kirjastolaitoksen kehityksen turvaamiselle. Kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella oli siis kolmessa vuodessa arvioitu uudelleen tutkimuksen merkitystä alan koulutuksessa. Sillä ei enää nähty olevan pelkääntään ammattikäytäntöä palveleva rooli, vaan tutkimuksen tarpeellisuutta perusteltiin enemmän tiedeyhteisön hyväksymin normein. Muutokseen vaikutti suuressa määrin laitoksella tutkinnonuudistuksen yhteydessä suoritettujen pohdintojen ja koko prosessin kytkeytyminen tiedekunnan ohjaukseen. Ne nopeuttivat kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella akateemisten normien mukaista suhtautumista tutkimukseen, mikä joka tapauksessa olisi ollut seurauksena oppiaineen siirosta tiedekuntaan.

Yliopistokoulutuksen vahvistumisella ja vakiintumisella ja erityisesti tutkinnonuudistuskustelulla on ollut merkitystä myös ammatti-identiteetin ja ammattikuvan muotoutumisen kannalta. Lehtikirjoittelussa esiin tuotu ajatus teoreettisen aineksen keskeisyydestä peikkien tekniikoiden sijasta on ollut merkittävä kirjastotyön luonnetta koskevien käsitysten muuttamisessa alalla. Tampereen yliopistolla oli tuolloin aloite koulutuskeskustelussa. Siinä esitetyt ajatukset ovat myös myöhemmin heijastuneet keskusteluihin kirjastotyön luonteesta.

Tutkinnonuudistusprosessi seikkeytti ja jätettiin koulutuksen tavoitteita. Se toi esiin ennen muuta tieteellisten ja tutkimuksellisten valmiuksien tärkeyden ammatillisten ohella. Silloin analysoitiin ensimmäistä kertaa perusteellisesti, mitä tutkimus merkitsee kirjastoalan koulutukselle. Vaikka ajan hammas syökin tuolloin tehtyjä jehotopäätöksiä, merkitsi tutkinnonuudistuksen läpiviemiseen kirjastotieteen ja informatiikan lai-

toksella liittynyt tieteen itseanalyysi todellista murrosta alan tutkimusta koskevassa ajattelussa, vaikkei sieltä vielä vuoteen 1977 tultaessa valmistunutkaan yhtään korkeampaa opinnäytettä. Se tapahtui tuona vuonna. Oltiin päästy nollepisteen yli.

Hyväksytty julkaistavaksi 21. 8. 1986

Lähteet

- Broms, H., Meriittä. *Signum* 2 (4): 65—66. 1969.
 Ehdotus tieteellisten kirjastojen perustutkimusohjelmaksi. *Signum* 1 (2): 20-31. 1968.
 Henriksson, K—E., Vieläkin meriiteistä. *Signum* 2 (5—6): 96—97. 1969.
 Julkilausuma. *Signum* 2 (7): 122. 1969.
 Kirjastoalan tutkimuksen organisoiminen. *Signum* 1 (3): 46—47. 1968.
 Kirjasto-opetuksen siirtämistä yhteiskuntatieteelliseen tiedekuntaan selvittäneen toimikunnan ehdotus. Tampereen yliopisto 16. 3. 1971. Moniste.
 Kirjastotutkimuksen siirtämistä selvittelevän toimikunnan neuvottelukokouksen pöytäkirja 25. 2. 1972. Tampereen yliopisto. Moniste.
 Koskiala, S., Tilinteon hetki. *Kirjastolehti* 66 (3): 196—197.
 Liinamaa, M., Tieteellisten kirjastojen perustutkimus. *Signum* 1 (2): 19—20. 1968.
 Meri, S-L. & Nuotio, S. & Putkonen, A., Yleisten kirjastojen koulutustavoitteet. *Kirjastolehti* 63 (5): 148—151. 1970.
 Niiniluoto, I., Kirjasto, tiede ja kirjastotiede. Teoksessa: Haavisto, T. (toim.), *Kirjastot ja tiede*. Hki 1985, 5—22.
 Putkonen, A., Kirjastokoulutuksemme kriisit. *Kirjastolehti* 66 (3): 194—195. 1973.
 Putkonen, A., Kirjastotutkimusten tarpeellisuudesta. *Kirjastolehti* 62 (4): 139—141. 1969.
 Tammekann, E-M., Kirjastokoulutuksen tilanteesta. *Kirjastolehti* 65 (2): 56—58. 1972a.
 Tammekann, E-M., Kirjastotieteen ja informatiikan koulutuksen tämänhetkiset näkymät. *Signum* 5 (2): 48—49. 1972b.
 Tammekann, E-M., *Laudaturopiskelu* 3. Muistio. 1972c.
 Tieteellisen informoinnin neuvottelukunnan III mietintö. Informatiikan koulutuksen järjestäminen: Komiteamietintö 1970: B 77.
 Tutkimusohjelma. *Kirjastotiede ja informatiikka*. Tampere 1973. Moniste.
 Tutkimusohjelmatoimikunnan mietintö. Tieteellisten kirjastojen lautakunta. Helsinki 28. 11. 1969. Moniste.
 Tutkimuspoliittinen ohjelma. Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informatiikan laitos. 15. 10. 1976. Moniste.
 Tutkinnonuudistustyöryhmän väliraportti. Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informatiikan laitos julkaisuja A: 7. 1976.
 Vakkari, P., Historia literariasta kirjastotieteeksi ja informatiikaksi. Kirjasto- ja informaatiopalvelualan tutkimustoiminnan kehityslinjoja Suomessa. *Kirjastotiede ja informatiikka* 4 (1): 3—23. 1985.
 Vakkari, P., Tutkinnonuudistus kirjastotieteen ja informatiikan laitoksella. Esitelmä kirjastoalan koulutusseminaarissa Tampereella 27. 4. 1975. Moniste.
 Yhteiskunnallisen opetusjaoston pöytäkirja 25. 10. 1967.
 Yhteiskuntatieteellisen tiedekunnan pöytäkirja 29. 10. 1969.

Haastattelut

Randell, Seppo. Professori. 14. 5. 1986.

Tämän numeron kirjoittajat:

Forsman, Maria, assistentti, Tampereen yliopisto
 Iivonen, Mirja, vs. lehtori, Tampereen yliopisto
 Jolkkonen, Ari, vt. assistentti, Joensuun yliopisto
 Järvelin, Kalervo, vt. apul. prof., Tampereen yliopisto
 Okko, Marjatta, prof., Tampereen yliopisto
 Perälä, Anneli, kirjastonhoitaja, Vantaan kaupunginkirjasto
 Vakkari, Pertti, assistentti, Tampereen yliopisto